

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ¹

¹Вінницький національний технічний університет;

Анотація

Розглянуто проблеми сутності соціальної політики. Проаналізовано підходи щодо визначення цього поняття в контексті побудови і функціонування соціальної держави. Проаналізовано роль соціальної політики в соціально-економічному розвитку суспільства. Зроблено висновок, що розвиток структури соціальних функцій держави є основою структуризації її соціальної політики. Доведено, що функціонування соціальної держави втілюється у соціальній політиці.

Ключові слова: соціальна політика, соціальна держава, об'єкт соціальної політики, принципи соціальної політики, завдання соціальної політики.

Abstract

The article questions examines the problems related to the social policy essence. Different approaches to the definition of this concept in the context of developing and functioning of the social state are analysed. The role of social policy in the socioeconomic development of society is analyzed. It is concluded that the development of the structure of social functions of the state is the basis for structuring its social policy. It is proved that a welfare state embodied in social policy.

Keywords: social policy; welfare state; the object of social policy; the principles of social policy; social policy objectives;

Вступ

Одним з головних завдань державної політики є забезпечення якісного державного управління всіма сферами суспільного життя, кінцевою метою якого є побудова соціальної держави — політичного устрою, де кожна окремо взята людина відчувала б себе комфортно й упевнено. Саме тому аналіз ролі соціальної політики в соціально-економічному розвитку суспільства та визначення даного поняття в контексті побудови і функціонування соціальної держави є настільки важливим.

Результати дослідження

Соціальна політика ґрунтується на законодавчо встановлених основних соціальних гарантіях і правах громадян України, зафіксованих Конституцією держави. З напрямів соціальної політики, викладених в одному з послань Президента до Верховної Ради України, можна виділити:

- досягнення соціальної злагоди у процесі суспільного розвитку на основі соціального миру та співпраці, соціального партнерства як різних класів, соціальних груп, прошарків суспільства, так і суб'єктів соціального регулювання, ринкового господарства;
- утвердження у суспільстві соціальної справедливості як важливої суспільної цінності, без якої неможливий повноцінний соціальний та економічний розвиток суспільства, свобода задоволення потреб та інтересів людини, створення умов для соціальної безпеки;
- формування та розвиток соціально-ринкової економіки, соціально орієнтованого господарства, за якого економічна свобода ринку спрямовувалася б на посилення соціальної безпеки людини і суспільства, соціальної захищеності особистості, її незалежності від держави;
- розвиток соціально-класових відносин, в основі яких лежить становлення різноманітних елементів нової соціально-класової структури суспільства і головним чином формування потужного середнього класу як чинника соціально-політичної та економічної стабільності суспільства, створення умов для функціонування динамічних процесів соціальної мобільності;
- регулювання сімейно-шлюбних відносин, спрямованих на зміцнення соціальних, духовних, моральних, матеріальних цінностей сім'ї, на виконання нею як найважливішим соціальним інститутом суспільства своїх функцій, розв'язання суперечностей між сім'єю та державою і суспільством;
- створення умов для заохочення продуктивної трудової діяльності, зростання соціально-

економічної активності населення, відтворення і всебічна реалізація трудового потенціалу на основі формування внутрішніх глибинних життєздатних джерел розвитку мотивації трудової діяльності кожної людини, спроможної до праці;

- створення умов для забезпечення достатнього життєвого рівня кожної людини, її сім'ї, обмеження соціального розшарування населення за рівнем доходів, стимулювання формування стабільного платоспроможного попиту населення на основі соціального самозахисту, самоствердження кожним трудівником свого добробуту, мікросхеми свого соціального захисту відповідно до свого трудового внеску і заходи соціально-економічної активності;
- регулювання ринку праці, здійснення політики зайнятості, мета якої — максимальне забезпечення роботою працездатного населення відповідно до структурних змін зайнятості та кількісного і якісного складу трудових ресурсів, запобігання масовому безробіттю;

Державну соціальну допомогу, що надається в Україні, можна поділити відповідно до критеріїв відбору отримувачів:

- соціальна допомога, яка надається з урахуванням потреб, але без урахування майнового стану або доходу;
- адресна соціальна допомога, яка надається з урахуванням доходу або майнового стану.

В Україні у 2000 році було прийнято Закон “Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії”, у якому зазначено, що основні державні соціальні гарантії встановлюються з метою забезпечення конституційного права громадян на достатній життєвий рівень.

Державні соціальні гарантії – встановленні законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановленні законодавчо, що забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму.

Основні соціальні гарантії в Україні :

- мінімальний розмір заробітної плати;
- мінімальний розмір пенсій за віком;
- мінімальний розмір заробітної плати робітників різної кваліфікації в установах та організаціях, що фінансуються з бюджетів усіх рівнів;
- стипендії учням професійно-технічних та вищих навчальних закладів;
- індексація доходів населення з метою підтримання достатнього життєвого рівня громадян та купівельної спроможності їх доходів під час зростання цін;
- забезпечення пільгових умов задоволення потреб у товарах і послугах окремим категоріям громадян, які потребують соціальної підтримки.

Згідно з розрахунками Ради по вивченню продуктивних сил Національної академії наук, право на пільги відповідно до законодавства мають: за соціальним статусом – 31% населення, за професійною ознакою – 13,8% економічно активного населення. Загальний обсяг пільг потребує щороку понад 40 млрд. гривень.

У процесі управління трудовим потенціалом суспільства соціальними рішеннями охоплюються види економічної діяльності зі значними проблемними ситуаціями, пов'язаними з відтворенням робочої сили, її оптимальним використанням у процесі виробництва. Вони зумовлюються політичними, економічними, соціальними та організаційними чинниками, які діють тепер і можуть виникнути у майбутньому. Тому об'єктами прийняття соціальних рішень з питань створення умов для творчої високопродуктивної праці є як перспективні завдання розвитку кадрів, що виконуються у галузях освіти, культури та соціальної політики, так і оперативні заходи щодо їх реалізації.

Соціальна політика безпосередньо пов'язана з людиною та її особистими інтересами. Тому, приймаючи рішення соціального спрямування щодо управління трудовим потенціалом суспільства, керівництво держави несе високу суспільну відповідальність. Повного узгодження суспільних і особистих інтересів можна досягнути лише через реалізацію багатьох соціальних рішень. Такі рішення приймають керівники усіх рівнів управління. Вони мають прямий і в багатьох випадках вирішальний вплив на поведінку працівників.

Вважається, що обмежене коло цілей при визначенні завдань соціальної політики забезпечує більшу гарантію їх досягнення, а якщо кількість цілей перевищує кількість засобів, то виникають цільові конфлікти. Прикладами суперечності цілей є прагнення одночасно забезпечити високі соціальні гарантії і підвищити ефективність виробництва або збільшити державні трансферти і скоротити

дефіцит бюджету тощо.

Надмірна кількість цілей пояснюється нагромадженням невирішених проблем структурної перебудови економіки; тривалим спадом виробництва; безробіттям та масовою злиденністю населення; виникненням специфічних ситуацій, спричинених залишками адміністративно-командної системи.

Недостатність засобів соціальної політики обумовлена слабко розвинутою ринковою інфраструктурою, відсутністю традицій регулювання ринкової економіки, недовірою населення до державних інституцій.

Сучасна система засобів соціального захисту населення в перехідний період повинна включати два типи впливу: адаптаційний для працездатного та працюючого населення і соціально-захисний для непрацездатного та соціально слабкого населення.

Основною метою соціального захисту є надання кожному члену суспільства, незалежно від соціального походження, національної або расової приналежності, можливості вільно розвиватися, реалізовувати свої здібності.

Зазвичай найголовнішою проблемою здійснення соціальної політики, яка, як правило, і визначає межі її здійснення, є проблема фінансування соціальних витрат. Згідно зі світовою практикою, джерелами прямого та непрямого фінансування соціальної сфери є:

- безпосередні бюджетні видатки;
- «податкові видатки» у вигляді пільг, відшкодувань, відстрочок;
- страхові внески до державних та недержавних страхових фондів;
- усупільнення коштів підприємств у вигляді їх зобов'язання щодо виконання соціальних функцій;
- благодійність приватних осіб, фірм та організацій;
- громадські ініціативи - різного роду фонди та збори;
- особисті кошти та зобов'язання громадян;
- кредити;
- надання державного майна для функціонування соціальної сфери, використання державної інфраструктури тощо.

До інструментів кількісного управління процесами реалізації державної соціальної політики, обґрунтування необхідних джерел доходів і соціальних видатків належить складання соціального бюджету. Соціальний бюджет - це функціональний підсумок усіх видатків і доходів, віднесених до галузей соціального захисту. Він показує обсяги коштів, які держава витрачає на пенсії, охорону здоров'я, а також на всю систему соціального захисту, що є відправною точкою для аналізу рентабельності національної системи соціального захисту і забезпечує системний підхід до прогнозування соціальних витрат та їхнє фінансування, зв'язки соціального бюджету з демографічним і макроекономічними показниками, оперативне реагування на зміни в законодавстві, здійснення розрахунків для окремих сценаріїв розвитку економіки.

При складанні соціального бюджету в Україні за джерелом фінансових надходжень соціальні витрати поділяються на три групи:

1. Витрати, що фінансуються за рахунок бюджетних виплат (пільги ветеранам війни та праці, кошти на виплату щорічної разової допомоги ветеранам війни, соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям з дітьми, інші види соціального захисту, житлові субсидії, охорона здоров'я, витрати, пов'язані з ліквідацією аварії на ЧАЕС).

2. Витрати, що фінансуються за рахунок страхових внесків (короткотермінові допомоги Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, витрати Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, витрати Фонду страхування від нещасних випадків на виробництві).

3. Видатки з різних джерел (видатки Фонду соціального захисту інвалідів за рахунок Державного бюджету і, частково, платежів підприємств, пенсії та короткострокові допомоги з Пенсійного фонду за рахунок пенсійних страхових внесків).

Діяльність держави у соціальній сфері майже виключно в формі соціального захисту, про що йшлося вище, її відрив від інших складових соціально-економічної політики, і навпаки, здійснення економічної політики без урахування потреб соціального розвитку, як це відбувалося в Україні, закономірно призводять до руйнування як економіки, так і соціальної сфери.

Висновки

На даний момент для України необхідне створення нової моделі соціальної політики, яка б у повній мірі забезпечувала потреби населення у соціальному захисті. При цьому необхідно враховувати досвід інших країн, але не повністю копіювати їх.

Визначальна лінія соціального забезпечення періоду реформування полягає в створенні системи допомоги не лише для осіб літнього віку і нездатних заявити про себе на ринку праці, а й для широких верств населення з низькими доходами, але в межах схеми, яку можливо фінансово підтримати.

Досвід демонструє, що політика соціального захисту малозабезпеченого, але працездатного населення має тимчасовий характер. Різні види часткового субсидування, зусилля, спрямовані на скорочення безробіття, є, з одного боку, наслідками, а з іншого боку — необхідністю перехідної економіки. Від тимчасових заходів потрібно поступово відмовлятися у міру того, як набирають силу і швидкість ринкові механізми, оскільки дія цих заходів пов'язана з втручанням держави в процес ціноутворення і в ринок праці.

У контексті всього зазначеного пасивність та фінансова неспроможність існуючої соціальної політики обумовлюється надмірно великою кількістю цілей і малою кількістю засобів їх досягнення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Теорія корпоративного управління: вузлові питання [Текст] : навчальний посібник / М.І. Небава. - К. : Центр інновацій та розвитку, 2004. - 295 с
2. Нечай А. Вдосконалення правового забезпечення соціальної допомоги в Україні [Текст] / А. Нечай // Право України. - 2000. - № 12. - С. 86-90.
3. Шевчук П.І. Соціальна політика[Текст] : навч. посібник. — Львів.: Світ, 2003. — 400 с.
4. Тарасевич Л.С., Гребенников П.И., Леусский А.И. Макроэкономика: Учебник. — 6-е изд., испр. и доп. — М.: Высшее образование, 2006. — 654 с.
5. Васильченко В. С., Гриненко А. М., Грішнова О. А., Керб Л. П. Управління трудовим потенціалом / Васильченко В. С., Гриненко А. М., Грішнова О. А., Керб Л. П. - Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2005. — 403 с.

Пархоменко Руслан Михайлович — студент групи УБ-16б, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: fm.yb16b.parhomenko@gmail.com

Parhomenko Ruslan M.— Management and information security Department student, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email : fm.yb16b.parhomenko@gmail.com